

Izaja vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov.
Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori:
2657 South Lawndale Ave.

Office of Publication:
2657 South Lawndale Ave.
Telephone, Rockwell 4904

1938—YEAR XXXI.

Cena lista je \$6.00

Entered as second-class matter January 16, 1933, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879.

CHICAGO, ILL., TOREK, 18. OKTOBRA (OCTOBER 18), 1938

Subscription \$6.00 Yearly

STEV.—NUMBER 204

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

Koncentracija ogrskega in češkega vojaštva ob Donavi

Madžarska mobilizirala armado 200,000 mož po polomu pogajanj z reprezentanti praške vlade. Budimpešta apelira na vesele, naj pritisnejo na Čehe, da Ogrska čimprej dobi sporno ozemlje. Slovanska država zgrajena na razvalinah češke republike

Komarom, Ogrska, 17. okt.—

Na obeh straneh reke Donave, kjer je meja med Ogrsko in Češko, so koncentrirane vojaške sile. Madžarska je mobilizirala vse vojaške divizije, ki so se po pogajanjih s Čehi glede odstopa ozemlja, na katerem živi ogrska manjšina, razbila. Praga je tudi mobilizirala svojo armado več sto tisoč mož na mejo, ki je že zasedla trdnjave ob 600 milj dolgi reki.

V Budimpešti silno kričijo, da češko vojaštvo terorizira ogrske nacionaliste. Več Madžarov, ki so postavili slike admirala Horvatha, ogrskega regenta, v okna svojih hiš, je bilo aretiranih.

Budimpešta, 17. okt.—Ogrska, ki je poklicala 200,000 mož na zastavo, naglašala, da je bila mobilizacija odredjena za vzpostavitev miru, ne za vojno. Zdaj je ponovno apelirala na Anglijo, Francijo, Italijo in Nemčijo, naj prisilijo Čehe v odstopitev spornih distriktov, ki vključujejo tudi velik del Slovaške.

Praga, 17. okt.—Prvi zemljevid nove češke republike so bili razstavljeni v uradnih čehskih listov. Ti so se začeli, ker nove meje še niso bile definitivno urejene, a vendar kažejo veliko izgubo, ki jo je utrpela češka republika s sprejetjem monokovskega dogovora, ki so ga sklenili premierji Anglije, Francije in Italije.

Bogate industrijske distrikte je pograbila Nemčija. Poljska je skupirala tešinski distrikt in zdaj Ogrska zahteva velik kos češkega ozemlja. V Pragi še vedno upajo, da bo Hitler podpiral Češko v sedanjem konfliktu z Ogrsko.

Praska vlada noče čakati na mednarodne sile, temveč je započela z rekonstrukcijo okrnjene republike. Nova ustava je že sestavljena. Češka je republika treh slovanskih narodov — Čechov, Slovakov in Rutencev. Ti tvorijo federalno unijo s centralno vlado v Pragi.

Delavska tajnica

apelira za mir

Načelnika delavskih grup molčita

Washington, D. C., 17. okt.—Frances Perkins, načelnica federalnega delavskega departementa, je v svojem govoru pred uradniki bratovščine železniških izprednikov predlagala imenovanje posebnega odbora, ki naj bi del na delo in pridobil voditelje odbora za industrijsko organizacijo in Ameriške delavske federacije za končanje konflikta. Vsaka grupa naj bi imenovala pet reprezentantov in ti naj bi izbrali tri nepristranske osebe. Tako sestavljen odbor naj bi vodil pogajanja in likvidiral konflikt.

John L. Lewis, načelnik CIO, in William Green, predsednik ADF, nista hotela komentirati predloga delavske tajnice. Edini, ki se je oglašil, je bil Joseph P. Ryan, predsednik mednarodne zveze pristaniških delavcev. On je dejal, da bi imel več upanja o možnosti sprave nad obema taboroma, če bi apel prišel s katere druge strani, ne od delavske tajnice, o kateri je znano, da je naklonjena Lewisovi organizaciji.

Naciji zasežejo cerkvena posestva?

Obnova protizidovske gonje na Dunaju

Dunaj, 17. okt.—Dunajska Izdaja-Hitlerjevega lista Voelkischer Beobachter piše o ogromnem bogastvu katoliške cerkve v Avstriji in namiguje o konfiskaciji. V članku, ki nosi naslov "Bogata cerkev—revno ljudstvo," piše, da cerkvene ustanove in samostani posedujejo bogastvo kakor država.

Hitlerjev list pravi, da se nemško ljudstvo, ki zbira denar za nasičevanje revežev, drži božjih besed: "Nasitimo lačne in oblecimo raztrgane." Na te besede je cerkev, ki hrani ogromne zaklade v svojih shrambah, popolnoma pozabila.

"Na eni strani so milijoni mrtevga denarja," piše Hitlerjev list, "na drugi strani pa so v katoliških škofijah ljudje, ki so lačni in zmrzujejo, toda duhovniki in cerkev ne storijo nič za nje. Katoliška cerkev poseduje gradove, tovarne in velike kose rodovitne zemlje. Vseposestniki so morali oddati zemljo, toda cerkev jo je znala obdržati."

Protizidovska gonja na Dunaju, kjer živi še okrog 220,000 židov, je bila obnovljena. V navali na židovski distrikt so naciji pobili šipe v oknih židovskih trgovin in stanovanj. Notranjščina neke židovske sinagoge je bila sinoči razdejana.

Japonci pretrgali železniško zvezo

Kanton odrezen od zaledja

Hongkong, 17. okt.—Vse komunikacijske zveze med to angleško kolonijo in Kantonom, glavnim mestom južne Kitajske, so bile večeraj pretrgane. Japonci čete, ki so se zadnji teden izkrcale v zalivu Bias, so pretrgale progo Hongkong-Kanton železnice.

Dve japonski vojaški koloni sta okupirali Waifow, mesto, ki leži 80 milj vzhodno od Kantona. Pred okupacijo so japonski letalci bombardirali Waifow in nekatera druga mesta v provinci Kwangtung. Kanton je zdaj odrezen od zaledja.

Sanghaj, 17. okt.—Japonske bojne ladje, ki operirajo na reki Jangtse, so dosegle točko, ki je samo 60 milj oddaljena od Hankova, kjer je sedež kitajske vlade, ko so se Kitajci pod pritiskom umaknili na drugo obrambno črto.

Roosevelt pozvan, naj skliče svetovno konferenco

Washington.—Štiri mirovne organizacije so pozvale predsednika Roosevelta, naj skliče svetovno ekonomsko in razorožitveno konferenco. Te organizacije so Fellowship of Reconciliation, Keep America Out of War Congress, National Council for the Prevention of War in Women's International League for Peace and Freedom.

Domače vesti

Članica operirana

Sharon, Pa.—Nellie Kulina, članica društva 755 SNPJ, je bila 9. oktobra v tukajšnji bolnišnici operirana na posledicah hude bolezni. Operacija je srečno prestala in želeto je, da kmalu okreva.

Nov grob v Južni Ameriki

Sao Paulo, Brazilija, Južna Amerika.—Dne 20. septembra t. l. je po skoro enoletni bolezni umrl Franc Arcon, star 59 let in doma iz Renč. Njegovemu pogrebu, ki se vršil naslednjega dne, je prisostvovalo 90 odstotkov slovenskih priseljencev v tem mestu. Pokojnik je bil član društva S. K. D. Ornuša že od ustanovitve in predsednik tega društva je imel ob odprtem grobu kratek poslovilni govor, slovenski pevski zbor mu je pa zapel nagrobno. Arcon je živel v Braziliji več ko 12 let in tu zapuša žena, dva sinova in hčer.

Clevelandške vesti

Cleveland.—Naglo je umrl v bolnišnici Andrej Možina, znani trgovec, star 57 let in rojen v Rudniku pri Ljubljani. V Ameriki je bival 32 let in tu zapuša žena, dva sinova in dve hčeri. — Dalje je umrla Sophie Vovk, roj. Stermole, stara 37 let. Rojena je bila v Pittsburghu, Pa., in tu zapuša moža, sina, dve hčeri, dva brata in sestro.

Delavska zmaga v Novi Zelandiji

Delavska vlada ostane na krmilu

Wellington, Nova Zelandija, 17. okt.—Delavska stranka je zmagala z veliko večino pri sobotnih volitvah. Dobila je 55 sedežev v parlamentu, nacionalisti in druge opozicijske grupe pa samo 25 sedežev. Zmaga pomeni, da bo delavska stranka ostala na vladnem krmilu nadaljnja tri leta.

Ministrski predsednik M. J. Savage je v svojem govoru dejal, da je izrek volitev dokaz, da so socialisti postavili temelje socialnemu redu. On je dalje rekel, da bo vlada pričela izdati dnevnik, ker so meščanski časopisi objavljali zavajalne vesti v teku volilne kampanje.

Pokrajinski uradi za izvajanje meznega zakona

Washington.—Elmer F. Andrews, administrator meznega in delovnega zakona, ki stopi v veljavo 24. oktobra, je ustanovil 12 pokrajinskih uradov za izvajanje zakona. Ti uradi se bodo nahajali v Bostonu, New Yorku, Philadelphiji, Richmondu (Va.), Clevelandu, Chicagu, Birminghamu ali Atlanti, Minneapolisu, Kansas Cityju, Houstonu (Tex.), Denverju in San Franciscu.

Tajfun zahteval veliko žrtev na Japonskem

Tokio, 17. okt.—Poročilo policijskega prefekta na japonskem otoku Kiūšiju pravi, da je bilo 192 ljudi ubitih v tajfunu, ki je divjal na tem otoku, okrog dvesto drugih pa je pogrešalo. Materialna škoda je ogromna, ker je tajfun podrl več sto poslopj in potopil ter deloma uničil 85 ladij.

Protinacijske demonstracije v Chicagu

Naval na shod nemške organizacije

Chicago, 17. okt.—Okrog 5000 protinacijskih je navalilo na dvorano Turner, 1019 Diversey ave., kjer je večeraj Nemško-ameriška zveza, nacijska organizacija, sklicala shod, da praznuje "osvoboditev Sudetske."

Demonstrantje so se potem zbrali v bližini dvorane. Mnogi so nosili zastave z napisom: "Rešimo češko demokracijo." "Borimo se proti fašizmu," in "Pridružite se Nemško-ameriški kulturni ligi."

Med govorniki, ki so nastopili na shodu, je bil Fritz Kuhn, načelnik nacijske organizacije. Govoril je v nemškem jeziku. Drugi govornik je bil dr. Homer Maerz, ki je dejal, da bo nacijska organizacija imela kmalu 175,000 članov.

Razkol med francoskimi delavci

Odpor proti komunistični stranki narašča

Pariz, 17. okt.—Med francoskimi delavci se opaža revolta proti komunistični stranki in moskovski ideologiji. Vzrok te revolte je iskati med francosko maso, ki dolži komunistično propagando, da je v nemško-češki krizi skušala provocirati vojno. Disciplinarna v komunistični stranki je še ostala, toda v drugih delavskih strankah in sindikatih se opaža razkol.

Celo Splošni delavski zvezi proti razkol. Sindikalisti že dolgo pobijajo gibanje onih, ki hočejo iz delavskega gibanja ustvariti močno politično masno. Med socialisti tudi ni sloga. Napetost med pacifisti in socialisti stranki, ki jih vodi Paule Faure, in vojno grupo, katere načelnik je Jean Zyromski, se je povečala. Leon Blum je sicer prepelil razkol s svojo politiko, toda vprašanje je, koliko časa bo on imel glavno besedo v socialistični stranki. Protikomunistično gibanje je zavzelo že velik obseg in nekateri napovedujejo velike politične izpremembe v prihodnjih tednih.

Nova angleška kampanja v Palestini

Jeruzalem, 17. okt.—Avtoritete so odredile drastično kampanjo, da zatirajo arabski odpor proti angleški nadvladi v Palestini. V Jeruzalemu je bilo okolično alarmno stanje in ljudje se ne smejo zbirati po sedmi uri zvečer na ulicah. V dveh večerajšnjih bitkah s teroristi so angleške čete ubile enajst Arabcev, čez dvajset pa je bilo ranjenih.

Winston Churchill, nesprotni angleškega premierja Chamberlaina.

AMERIŠKI FARMARJI USTAVIJO FASIZEM

Velik napredek Farmarske unije v North Dakoti

ZADRUŽNIŠTVO IN VZGOJA

Mandan, N. D.—(FP)—Ameriški farmarji imajo moč, da lahko ustavijo fašizem v Združenih državah, kjer se bo v prihodnjih letih gotovo skušal razviti, toda morajo se organizirati za obrambo demokracije.

Tako je rekel 1500 militantnim farmarjem M. W. Thatcher, ravnatelj veletržne farmarske zadrage Farmers Union Grain Terminal Association. On je govoril na državni konvenciji farmarske unije in bodril delegate na boj proti reakciji, ki je legla fašizma, jih navduševal na širjenje zadrugskega gibanja, vzgojnega dela in na sodelovanje z organiziranim delavstvom. Rekel je, da bodo ravnotežje izvajali pšenici in bombažni farmarji, ki bodo radi pritiskali zunanje trgovine v bodoči evropski vojni lahko potegnili tehnično na stran fašizma ali proti fašizmu.

V tem militantnem duhu se je vršila tudi konvencija. "Usoda Čehoslovake je naj bo svarilo vsaki delci, ki visoko ceni principe demokracije in zadrugske filozofije", pravijo farmarji v sprejeti resoluciji. "Po našem prepričanju moramo hitreje in trdnje graditi tak vzgojni sistem, ki bo varoval demokracijo in njeno praktično aplikacijo — zadrugske gibanje." Resolucija obsoja obstoječi školski sistem, ker se izogiba ocialni in ekonomski realnosti. O vojni pravi, da bo odpravljena le tedaj, kadar bo zgrajen sistem, "ki bo steriliziral njeno ekonomsko ležišče."

Druga resolucija proži prijateljsko roko delavstvu. "Poljedelski dohodki, bazirani na pošteni ceni izmenjave poljedelskih produktov, so fundamentalna potreba za reorganiziranje industrije in zaposlitev delavstva ob pošteni plači. Poštena delavska plača omogoča velik trg za poljedelske proizvode. Vred tega ima delavstvo in agrikultura medsebojne ekonomske interese in je potrebna akcija obeh skupin za popravilo sedanje nevdržljive ekonomske strukture. Mi insistiramo, da more poljedelstvo v bodoče kooperirati z organiziranim delavstvom le na podlagi medsebojnih interesov," pravi resolucija.

Višek konvencije, ki je bila po svoji kakovosti najvažnejša v zgodovini Farmarske unije, je bil mladinski dan. Farmarska unija namreč goji obširne mladinske gibanje, ki ne gravitira okrog sporta, dasi tega ne zanemaruje, marveč okrog obširnega prosvetnega programa. V ta namen vodi tudi šolo za treniranje voditeljev med mladino. Ta dan je farmarska mladina pokazala izredno visoko razumevanje socialnih in ekonomskih problemov.

Konvencija je sprejela agresiven program farmarske zakonodaje in je storila korake za pospešitev zadrugskega gibanja in za podvojitev članstva v prihodnjem letu. Unija ima blizu 40,000 članov v North Dakoti. Izrekla se je za reestabiliranje javnega šolskega sistema, ki naj nudi farmarji mladini praktično in zadrugske vzgoje, kakršno potrebuje.

Za predsednika Farmarske unije v North Dakoti je bil ponovno izvoljen Glenn J. Talbot, ki je urgal članstvo na hitrejšo gradnjo zadrug s širjenjem zadrugske ideje in izobrazbe med sosedi. Rekel je, da bosta po-

Prijateljstvo Jugoslavije z diktatorji

Premier hvali pravilnost zunanje politike

Belgrad, 17. okt.—Predsednik vlade Milan Stojadinović je v svojem govoru na volilnem shodu naglašal finančno in politično stabilnost Jugoslavije, kar je posledica prijateljske zveze z diktatorskimi državami. V svojem govoru je omenil razkosanje češke republike, ker se je naslanjala na Francijo in sovjetsko Rusijo.

"Mi opažamo, da Češka usmerja svojo zunanjo politiko v isti tok kot smo jo mi pred dvema letoma," je dejal premier. "Zadnji dogodki so dokazali pravilnost naše zunanje politike."

(Zunanja politika Jugoslavije je prijateljstvo z Italijo in Nemčijo, dočim se je Českoslovaška zanašala na obrambno zvezo s Francijo in Rusijo.)

Lojalisti ustavili fašistično ofenzivo

Italijanski legionarji se vračajo domov

Hendaye, Francija, 17. okt.—Poročila iz Barcelone se glasijo, da se je fašistična ofenziva na fronti ob reki Ebr v vzhodni Španiji izjalovila. Lojalisti so odbili vse naskoke na svoje pozicije in dokazali, da v strategiji nadkriljujejo upornike.

Valencia, Španija, 17. okt.—Pet fašističnih letal je večeraj napadlo z bombami tukajšnje pristanišče, ki je pod kontrolo angleških interesov. Nekaj bomb je padlo poleg angleškega rušilca Imperial, toda nihče ni bil ranjen.

Cadiz, Španija, 17. okt.—Štiri transportne ladje so v spremstvu treh italijanskih križark in osm rušilcev odrinile iz tega pristanišča proti Italiji. Na krovu teh ladij je bilo 10,400 italijanskih legionarjev, ki so se borili v španski fašistični armadi. Poročilo iz Rima pravi, da se bo nadaljnih 12,000 Italijanov, ki so še ostali v Španiji, kmalu vrnilo domov.

Parobrodna družba se podala uniji

San Francisco.—Pri Shepard liniji je bil končan daljši delavski spor, ko je bila sklenjena kolektivna pogodba med družbo in Pacifični mornarsko unijo (A. D. F.). Do tega je pripomogla mornarska unija CIO, ki je odstopila mornarje na zapadni obali Pacifični mornarski uniji v interesu miru. Družba se je pobotala tudi z mornarsko unijo kuharjev in pomočnikov, z unijo kurjarjev in z unijo telegrafistov, ki spadajo v CIO.

Governor Murphy ima izgled za zmago

Detroit.—Michiganski governor Frank Murphy, pristaja "new deal", ima dobre izgleda za ponovno izvolitev pri novembrskih volitvah. To so pričeli priznavati tudi v republikanskih krogih. Murphya podpira vse delavstvo, unije CIO kot unije ADF.

"Poletje" v Chicagu se raztegnilo

Chicago, 17. okt.—Večeraj popoldne je kazal toplomer 84 stopinj vročine. Šestnajsti oktober je bil najbolj vroč dan v Chicagu v zgodovini tukajšnjega vremenskega urada v tem času.

manjkanje in anarhija trajala, dokler bo obstojal profinitni sistem.

ARETACIJE DELAVSKIH VODITELJEV V NEMČIJI

Goering poveličuje Hitlerjeve zasluge v interesu miru

HITLER V VLOGI "ANGELJA MIRU"

Berlin, 17. okt.—Več bivših delavskih voditeljev je bilo aretiranih na obožbo agitacije proti Hitlerjevemu režimu. Vest o aretacijah je bila večeraj objavljena. Val nepokoja je zajel nšje ljudske sloje, ker so avtorite zmanjšale tedenske odmerke masla in drugih živil.

Hermann Wilhelm Goering je apeliral na nemške delavce, naj podpirajo vlado pri reševanju perečih problemov. Apel vsebuje članek, ki ga je Goering objavil v svojem glasilu in v katerem je tudi pohvalil nemško ljudstvo, ker je podpiralo Hitlerja v veliki evropski krizi. Goering, ki mu je bilo poverjeno izvajanje nemške ekonomske neodvisnosti, je poveličeval Hitlerja, ker je obvaroval Evropo pred novo vojno.

"Državniki, ki so se zbrali v Monakovem, so se popolnoma zavedali svoje odgovornosti," piše Goering. "Rešnica in pravica sta zmagali. Duh versajske pogodbe je končno izginil in nasledil ga je monakovski duh. Že drugič v tem zgodovinskem letu je triumfirala Hitlerjeva politika. Stari nemški kulturni teritoriji so bili vključeni v našo državo — Avstrija v marcu in sudetski kraj v oktobru."

Goering dalje pravi, da je bila os Rim-Berlin ojačana in da je prijateljstvo med Nemčijo in Italijo zdaj bolj trdno kot je bilo kdaj prej. Monakovski dogovor je postavil podlago sporazumu in kooperaciji med državami.

Hitlerjevi špioni aretirani v Panami

Zasačila jih je pri fotografiranju utrd

Panama City, Panama, 17. okt.—Ameriška militaristična policija je večeraj aretirala štiri Nemce, med temi eno žensko, ko jih je zasačila pri fotografiranju utrd ob Panamskem prekopu. Ženska Ingeborg Gutmann in Hans Schackow sta uslužbenca nemške parobrodne družbe, ki l. m. svoj urad v Cristobalu. Druga dva, ki sta bila aretirana na podlagi sumnje, da sta Hitlerjeva špiona, sta Gisbert Grossa in Edward Kuhrig.

Ameriška straža, ki je dobila zagotovilo od četvorice, da ne nosijo kamer, jim je dovolila vstop v trdnjavo cono. Nekaj ur pozneje jih je policija prišla, ko so fotografirali utrdbe pri Point Caletu. Point Caleta leži ob vhodu v prekop na severni strani Atlantika. Policija je zaplenila fotografije.

Aretacije židov v Italiji

Rim, 17. okt.—Vladne avtoritete so naznanile aretacije več židov, članov protifašističnih celic. Vsi so bili odpeljani v ječo, kjer bodo čakali na obravnavo pred tribunalom za zaščito države. Med aretiranimi je profesor Eugenio Colanni, tržaški žid, ki je pri policijskem zaslišanju priznal, da je bil en vodja protifašističnih celic. Poročilo dostavlja, da so te celice imele politične zveze z židi, ki živijo zunaj Italije.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE
PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Narodna in Zdravna društva (levo Chicago) in Kanada
\$6.00 na leto, \$3.00 na pol leta, \$1.50 na četrt leta; za Chicago
in Cleveland \$7.50 na leto, \$3.75 na pol leta; za inozemstvo
\$9.00.Subscription rates for the United States (except Chicago)
and Canada \$6.00 per year, Chicago and Cleveland \$7.50 per year,
foreign countries \$9.00 per year.Člani glasilo po dogovoru. — Rokopisi dopisov in nenarodnih
članov ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, po-
vesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju,
če je priložil poklino.Advertising rates on agreement. — Manuscripts of communi-
cations and unsolicited articles will not be returned. Other
manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned
to sender only when accompanied by self-addressed and stamped
envelope.

Nadler na vsi, kar ima stik s listom

PROSVETA

2437-39 So. Lawndale Ave., Chicago, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Datum v oklepaju na primer (July 31, 1938), poleg vsakega
besedila na naslovni strani, da vam je s tem datumom postalo na-
rodina. Ponovite to prebranje, da se vam list ne izgubi.

Chicago dobilo subway

Načrt za subway (podzemsko železnico) v
čikaškem mestu je bil zadnje dni končno spre-
jet na vseh instancah in z delom pričnejo 15.
decembra t. l. Proračun za to delo znaša do-
mala 39 milijonov dolarjev in federalna vla-
da je prispevala 18 milijonov iz fonda za jav-
na dela.

Podzemske proge so doslej omejene na glav-
ni del mesta, downtown, kjer je največja pro-
metna gneča, dve črti pa bosta vezali severno
stran; južna in zapadna stran, kjer leži naj-
več mesta, ostaneta brez podzemske zveze, ven-
dar mislijo subway zvezati z nadušilno želez-
nico.

Ta stvar je kajpada brez važnosti za našo
javnost — razen če omenimo, da bodo za iz-
vedbo tega projekta najeli okrog 7000 delav-
cev, med katerimi bo morda tudi kaj naših lju-
di. Da to stvar omenjamo, je vzrok nekaj
drugega.

Chicago je četrto ali tretje mesto na svetu
z okrog štirimi milijoni prebivalcev, ima pa
najslabši sistem transportacije. Sistem ulične
železnice je sploh pod vsako kritiko, dočim so
nadušilne črte še vedno iste, kakršne so zgra-
dili pred 45 leti po takratnih razmerah. Edi-
no izboljšanje v zadnjih desetih letih so avto-
busi, ki so pa tudi silno pomankljivi. Dočim
ima na primer New York sljajen sistem trans-
portacije, je Chicago najmanj sto let za njim.
Sploh je vožnja po čikaškem mestu, zlasti če se
človeku mudi — vprilo silno naraslega avtne-
ga prometa — nepopisna muka, posebno še
zato, ker ulični in nadušilni sistem nista eno-
ta, temveč obratujeta vsak zase. Kdor se ho-
če poslužiti obeh železnic, mora nekaj dopla-
čati ali pa plačati dve vožnini.

Starejši čikaški rojaki lahko vedo, da agita-
cija za čikaški subway že traja 35 let. Petin-
deset let se že govori in piše: Subway, subway,
subway! — In kdo je odgovoren, da so samo
govorili in niso nič storili? Magnatje ulične in
nadušilne! Dve družbi, ki sta hoteli obdržati
transportni monopol v mestu in ki sta vedno
skrbeli, da je bila mestna uprava pod njuno
kontrollo. Privatno kapitalistično gospodar-
stvo, ki je že desetletja absolutno in notorično!
Razume se, da so za temi magnati stali lokalni
bankirji, ki so izkoriščali transportni sistem
do morda.

Morala je priti velika kriza z največjim go-
spodarskim polumom v zgodovini Amerike, da
je prišla izprememba; kriza je vrgla magnate
ob tla in šele — bankrot obeh transportnih
družb je odprl vrata podzemski železnici. Ban-
krot privatnega kapitala in federalno finan-
ciranje javnih del!

Zdaj je upanje, da Chicago dobi enoten
transportni sistem z eno samo vožnino. Sub-
way zgradi mesto, vendar je še vprašanje, če
bo mesto samo obratovalo podzemsko železnico
ali jo odda v najem privatni družbi. Razume
se — brez korupcije in političnih škandalov ne
pojde, dokler bo živel v Ameriki profitni sis-
tem.

Fašistična mladina

Fašistično gibanje v Evropi je mladinsko
gibanje.

Mussolini je zlezel na vrh s pomočjo mlade-
ničev, bivših vojakov, ki so ostali brez zaslu-
žka in niso imeli kaj početi.

Hitlerjeve tolpe v Nemčiji obstoje v veliki
večini iz mladine, iz dečkov od 16. leta dalje.
Henleinovi prostovoljci na Sudetskem so ve-
činoma mladi ljudje; množice sudetskih Nem-
cev, ki jih vidimo na slikah v časopisih, kako
pozdravljajo nacistične čete, so v veliki večini
mladi ljudje.

Znano je, da mladina nima izkušenj in
navadno sledi izbruhom čustev, ne pa razumu.
Naj pride demagog, ki zna razvneti čustva
v psihološkem momentu in pridobil bo najprej
mladino, ki je pripravljena drveti-čez drn in
strn kakor brez glave — pripravljena na vse.
Iz takšnega materiala je zrasla Mussolinijeva
črnosrajčna in Hitlerjeva rujavosrajčna ar-
mada.

Mladina navadno ljubi kričeče barve in zna-
ke, uniformo in cirkuški pomp. Vse to je do-
bilo od fašističnih voditeljev. Mladinska masa
nima pojma, da je pomagala pognati vso deželo
(Dalje v nadaljnjem koloni.)

Glasovi iz
naselbin

Stara politična igra

Milwaukee. — Ako se ne mo-
tim, sem že meseca februarja
pisal v Prosveti, da se bodo za
prihodnje volitve združile ka-
pitalistične stranke v konfede-
racijo. Njih načrt je, da za
vsako ceno porazijo pri novem-
brskih volitvah progresivce,
predvsem pa gubernerja La Fol-
lette.

Republikanski in demokrati-
ski bossi so dokaj zvit in se po-
služujejo vsakojakih nakan, da
ujamejo nerazsodne volilce na
svoje limance. Zato so pri pri-
marnih volitvah septembra po-
stavili kljub združenju poleg
republikanske tudi demokrati-
sko listo. Seveda samo zato, da so
oni volilci, ki so napol progresi-
vni in napol demokratiški, gla-
sovali za demokrate in s tem
pomogli republikancem do bolj-
šega uspeha. Smelo rečem, da
glasovi, ki so bili oddani demo-
kratom, bi bili večinoma oddani
progresivcem, ako bi ne bilo
demokratiške liste na glasovni-
ci. Ker so demokrate prejeli
malo glasov pri primarnih vo-
litvah, smo potem čitali v Mil-
waukee Journalu, da pri jesen-
skih volitvah ne bo demokrat-
ske liste, ker bodo demokrate
pomagali republikancem.

Ta njihova skema se jim je
do zdaj še precej dobro posre-
čila, in sicer tako dobro, da so
republikanci prejeli pri primar-
nih volitvah skoraj toliko glasov
kakor progresivci. Kako se jim
bo njihova skema obnesla pri
novembrskih volitvah, seveda
še sami ne vedo. Opirajo se na
nerazsodne volilce, češ, da bo te
lahko dobiti za republikance.
Naj bo temu že tako ali tako,
toda gotovo je to, da se bo pri
novembrskih volitvah bila bitka
med republikanci in progresivi-
ci, kajti pri primarnih je gover-
ner La Follette prejel največ
glasov, kakor tudi drugi pro-
gresivci.

Demokrate in republikanci
se poslužujejo vsakojakih tri-
kov, da bi porazili gubernerja
La Follettea, ker jim je velik
trn v peti. Prav valed tega, ker
jim je on trn v peti, bi si pa
moral misliti vsaka oseba, ki si
služi vsakdanji kruh z delom
svojih rok, da je on nji v veliko
korist. Saj še pregovor pravi,
kar je za bogatine (za republi-
kance in demokrate) dobro, ni
dobro za delavce, in kar je do-
bro za delavce, ni dobro za bo-
gatine. Zato sta si ta dva ele-
menta vedno v lašah, bodisi po-
litično ali drugače.

Da pa delavstvo obdrži oni
trn, ki je kapitalistom v peti, to
je gubernerja La Follettea na
krmilu in druge progresivne
kandidate, pa nam ni drugega
storiti, kot da pri novembrskih
volitvah skupaj nastopimo in
oddamo svoje glasove progresi-
vciem in bodo gotovo izvoljeni,
ker farmarski in delavski gla-
sovi štejejo ogromno večino.

Javne agitacije za novem-
brske volitve ni dosti. Le tu pa
tam se sliši kakšno osebo, ki go-
vorí v prid avojim kandidatom.
Več pa je šušljajoče agitacije.
Očividno se drže pravila, pred-

vsem republikanci, da tiha voda
več bregov razdere ko deroča.
V tej šušljajoči kampanji so
dokaj aktivni delavski nasprot-
niki, kajti oni imajo mnogo de-
narja na razpolago, s katerim
najamejo take ljudi, ki za de-
nar vse napravijo, čeprav jim
je v lastno škodo. Ti ljudje ho-
dijo od hiše do hiše in slepijo
nerazsodne delavsko maso, da
potem glasuje za svoje nasprot-
nike. Tako kakor delajo delav-
ski nasprotniki, bi morali delati
tudi delavci, to je hoditi od hiše
do hiše in dokazovati ljudem,
da so progresivni kandidati je-
njihovi in ako bodo izvoljeni,
bodo delovali za interese sploš-
nega ljudstva. Torej, delavci, z
agitacijo na plan, ker so volitve
blizu.

Joseph Ule, 16.

Težak boj unije CIO

Buffalo, N. Y. — Pazno sem
zasledoval vse leto bitko, kateri
vodijo delavci v naši bližnji si-
lenski naselbini v Gowandi, N.
Y. Čakal sem, da je podal vlad-
ni zašilševalec, ki je vodil zasli-
ševanje v Gowandi meseca juli-
ja, svoje poročilo v tožbi, katero
je unija usnarjev (CIO) nape-
rila proti notorični Brown Shoe
Co. Dne 7. ta mesec je prišlo iz
Washingtona poročilo oziroma
odlok; navedel bom dve glavni
točki odloka.

1. Družba mora takoj prene-
hati s svojo umazano taktiko
proti članom unije in ne sme
na noben način siliti delavce proč
od unije.

2. Družba se mora takoj priče-
ti z unijo CIO kolektivno pogajati,
ne pa s "tancraftarji", ker je e-
dino unija CIO priznana. Z nje-
nimi zastopniki se mora družba
pogajati, kakor hitro vprašajo
za pogajanje.

Dne 10. oktobra je imela dual-
na unija, takozvana "Tancraft",
sejo v sredi mesta v dvorani go-
vandskih bogatašev. Ta seja je
bila v lokalnih časopisih ogla-
šana, da bo odprta tudi za jav-
nost, toda samo za tiste, katere
oni puste na sejo. Za govornika
jim je imel biti kongresnik Reed
iz njih distrikta, eden najbolj
zagriženih republikanskih kon-
gresnikov v Washingtonu. Pred
dvorano so bili tudi štirje člani
unije CIO z namenom, da bi vpra-
šali za vstop in slišali govorni-
ka. Med temi je bil tudi njih
predsednik, kateri je pozdravil
enega "sub-foremana" in njega
spremljevalca, v oddravn pa je
dobil razbit nos. Ker se je hotel
brantiti, je okrog 60 družbinih
lojalistov skočilo van ter ga v
sredi mesta podrl na cesto i
ga še na tleh suvali.

Ko so bili zadnji pomlad čla-
ni CIO v mestu in so mirnim po-
tom hoteli preprečiti organizir-
anje dualne unije, je bila vsa lo-
kalna policija na nogah, okrajni
šerifi v mestu, državni deputiji,
pet dni. Mestna uprava je takrat
sklenila, da nabavi kolike in vse
potrebno za obdržavanje miru.
Toda ko so zdaj družbini pa-
glaveci za vedno pokvarili obraz
predsedniku unije CIO, ni bilo
niti enega policaja na delu.

Ko je bil načelnik policije
vprašan, kje je bila policija, ko

jenavala drhal garjevev na
unijakega predsednika, je odgo-
voril, da kar je iskal, to je dobil,
predsednik namreč.

Tako so zopet vsi skupaj sko-
vali načrt po vzgledu Hitlerje-
vih bahditov in v njem uspehi, za
kar se danes že vsi kesajo, ker
stvar je vzel v roke po Ameriki
znani kriminalni advokat Fleish-
man iz mesta New Yorka, ki je
bil tudi na seji CIO dne 12. okt.
in povedal, kaj bo skušal naredi-
ti z osebami, katere nočejo na
noben način upoštevati zakonov
v Ameriki. Torej so jo slabo po-
gruntali ti gowandski fašisti.

V listetu, katerega so izdali,
da v njem lažejo svojim članom,
da so člani CIO vse izgubili, so
jo tudi slabo pogruntali, ko so
navedli pod točko 8, da si je s
tem vladnim odlokom članstvo
CIO pridobilo determinirano o-
pozicijo, katere bo skušala uni-
čiti CIO, radikalizem, komuniz-
em in diktatorstvo z akcijjo, ka-
kor tudi z besedami. In to akcijo
so pokazali isti dan, ko so izdali
listet, in predsedniku unije CIO
razbili nos.

Med temi ljudmi je tudi pre-
cej članov SNPJ in eden grozi in
grozi, da bo on razbil nosove
Slovenecem v Gowandi, ki so za
unijo CIO, posebno Johnu in
Martinu Matekoviču in Milku
Mikarju. Pisec mu svetuje, da
naj opusti te svoje namene ev-
ropakih barab, ker se lahko pri-
peti, da v takem slučajju tudi
njega dobi v roke gospod Fleish-
man. Pomni naj, da po smrti je
težko delati pokoro. Boljše, da
neha groziti.

Dne 12. okt. se je vršila seja
unije CIO v Slovenskem domu.
Kj je bil natpan članov (480).
Na tej seji se je tolmáčilo odlok
delavskega odbora in protesti-
ralo proti brutalnosti gowand-
skih fašistov. Iz Buffala je pri-
šlo okrog 25 članov CIO; misleči,
da bodo člani dualne unije sku-
šali razbiti sejo. Z njimi je pri-
šlo 6 organizatorjev z gori ome-
njenim advokatom. Člani CIO se
niso mogli zanašati na protekejo
lokalne policije, radi tega so ime-
li deputije iz dveh okrajev za
varstvo, in govorniki so ravno
tako imeli protekcijo na potu od
šerifov.

Tako se je zadnjih par dni raz-
vijala ta, že enoletna bitka med
člani unije, katero je sedaj vlad-
ni odbor potrdil, med člani uma-
zane družbine unije, katero so
oblekli v kikižo "tancraft", in
notorično Brown Shoe družbo.

Ko bo zopet kaj važnega, se
bom še oglašil.

Poročevalec.

Presenečenje

Milwaukee. — Tudi tukaj so
razmere strašno slabe, pa kljub
temu preživimo sem pa tam kak-
šno veselo uro. Tako sva jih do-
živela nekaj dne 24. sept. tudi z
možem, ko so nama prijatelji in
prijateljice priredile veselo pre-
senečenje ob najini 26-letnici za-
kona. Dotični večer je prišla v
vas moja prijateljica. Pogovar-
jali smo se o tem in onem. Ona
je pričakovala tudi svojega mo-
ža in se jezila, da ga ni dolgo.
V tem pogovoru nekdo pozvoni
pri vratih, katere je še odpreti
mož. Prikažejo se Venerčanke
druga za drugo in zakriče: "Sur-
prise!" Bil je res "surprise" za-
me, ker sem se tega obiska kar
nekam prestrašila, da so se mi
noge šibile. Ko se malo ogledam,
vidim, da niso samo Venerčanke.
Hitro sva se morala opraviiti, da
greva v dvorano. Tam nas je
pozdravila velika množica števil-

Joe Ozanič, predsednik pro-
gresivne rudarske unije.

nih prijateljev, ki so naju obkro-
žili, stiskali roke in čestitali k
najini 25 letnici zakonskega živ-
ljenja. Posadili so naju k dobro
obloženi mizi.

Ne morem najti dovolj pri-
mernih besed, s katerimi bi se
zahvalila vsem najinim prijate-
ljem in prijateljicam za to pre-
senečenje in darove. Sprejela
sva ga z globokim vtiskom prija-
teljstva v najinih srcih. Zatorej
naj bo tukaj izrečena najprisrč-
nejša zahvala vsem za to prese-
nečenje in za darove. Lepa hva-
la prijateljicam, ki so imele o-
gromnega dela, da so vse skupaj
spravile in pripravile gostijo,
kakor tudi onim, ki so kaj da-
rovali, toda se presenečenja niso
mogli udeležiti. Vse je bilo ve-
selo, samo mene je pretreslo, ko
sem videla mlade in vesele obra-
ze. Vsi nama ostanete v spominu.
John in Jerca Hochevar.

Popravek

Braddock, Pa. — V mojem do-
pisu, priobčenem v Prosveti št.
199, bi se moralo glasiti, da je
Zidanski palica — ne pa kapa —
zvesta tovaršica itd. — Vsem, ki
so obljubili, da me pridejo obi-
skati, naj tukaj povem moj na-
slov — 219 Oliver st.

M. Zajec, 629.

Plesna veselica

Johnstown, Pa. — Federacija
državljanskega kluba priredi
plesno veselico dne 22. oktobra v
Slovenskem delavskem domu na
Moxhamu, pričetek ob 9. uri zve-
čer. Odbor kluba uljudno vabi
rojaše in rojakinje iz bližnje in
daljnje okolice, da nas posetijo
ta dan v kolikor mogoče velikem
številu. Ta klub je precejšnjega
pomena za našo javnost, ker po-
maga in podučuje posameznike
za nabavo državljanških pravic.
Skozi to organizacijo je že pre-
cej Slovencev dobilo državljan-
ske papirje. Torej na svidenje
na naši veselici.

Fränk Koreltz, tajnik.

Vtisi iz Pennsylvanije

Auburn, Ill. — Ob koncu me-
seca julija sem bila obveščena,
da je moja mati F. Just v Moon
Runu, Pa., hudo zbolela. Kot e-
dina hči, sem se takoj podala k
nji, da ji stremžem. Dobila sem jo
v kritičnem položaju in v začas-
ni oskrbi tamkajnjega gospos-
dinskega kluba. Seveda se člo-
vek slabo počuti ob taki priliki,
ko je mati hudo bolna. Na drugi
strani sem pa bila vesela in pre-
senečena, ko sem videla, kako
so ji članice gosposdinskega kluba
simpatično stregle in ji šle
na roko v vseh ozirih podnevi in
ponoči do časa mojega prihoda.
Tudi potem so bile na razpolago
za razne postrežbe, za kar jim
prav lepa hvala za ves trud.

V dveh mesecih mojega tam-
kajšnjega bivanja sem obiskala
večje število prijateljic in so-
bolik ter se udeležila več pikni-
kov društev SNPJ in drugih. Dne
28. avgusta sva se s prijateljico
Frances Boloh v družbi več dru-
gih udeležili piknika v Prestu.
Tam sem se srečala s prijatelji
in znanci, katere že nisem videla
30 let. Zdelo se mi je, kakor da
bi bila prišla ponovno v staro
domovino. Vse poznano. V res-
nici pravo veselo svidenje po to-
likih letih. Ta dan mi ne bo šel
iz spomina. Bila sem med toliko
znanci kot še nikdar prej. To-
rej hvala za prijaznost in za zo-
petno veselo svidenje.

Dne 5. sept., na delavski dan,
sem se udeležila 30-letnice dru-
štva št. 89 SNPJ v Midwayju.
(Dalje na 2. strani.)

Tedenski odmevi

Anton Garden

NOVA FAŠISTIČNA OS—II

Cehoslovakija je bila dete infamne versajske
pogodbe. Njenih mej niso določili Čehi in
Slovaki, marveč francoski generalni štab. To
je predvsem insistiral, da morajo biti iz stra-
teških razlogov proti Nemčiji Krkonoške gore
njena zapadna meja. Kot znano, so te gore
naravna utrdba in takorekoč zapirajo pot Nem-
čiji proti jugovzhodu. Cehoslovakija je potem
to mejo pod nadzorstvom francoskega gene-
ralnega štaba sijajno utrdila, za kar je pora-
bila težke vsote denarja.

Tako so prišli sudetski Nemci pod Čehoslo-
vakijo — iz vojaških potreb Francije. (Poljski
distrikt Tešnje so čeki nacionalistični legio-
narji leta 1920 okupirali na sličen način kakor
so Italijani pod vodstvom pesnika De'Annun-
zija okupirali Reko.) Verodostojni viri pravi-
jo, da sta se Beneš in Masaryk brnila sudet-
skih Nemcev na mirovni konferenci, toda ob-
veljala je volja imperialistične Francije.

Fašistično gibanje v Cehoslovakiji se je za-
čelo razvijati nekako pred desetimi leti. Naj
bolj godna tla je dobilo med sudetskimi Nem-
ci, dasi je bilo tudi med Čehi samimi že prece-
močno. Njegov prožitelj je bil nacionalistični
šovinizem; v sudetskih krajih pa tudi politični
in ekonomsko zapostavljanje Nemcev s stran
českih oblasti.

Pred več meseci, mogoče je že tudi leto, sem
čital, kar je izgledalo jako objektivno poročilo
o žalostnem gospodarskem stanju nekaterih
krajev v sudetski Češki. Nekatera industrijska
mesta ob severozapadni meji je kriza iz-
pred več leti silno udarila in vrgla ljudstvo
veliko siromaštvo. Poročilo je govorilo, da se
Praga ni zanimala za usodo teh ljudi in da se
se Nemci bolj in bolj ozirali za izhod iz teške
ga gospodarskega položaja proti — Nemčiji.
To situacijo je Henlein pridno izrabljal in
kazal, kako Praga zatira Nemce. Da je bilo v
tem veliko demagogije, ni dvoma, toda tud
nobenega dvoma ni, da je bila češka buržvaz-
ja v prvi vrsti le za — češko buržvazijo, ki je
bila poleg tega vedno še izredno nacionalistična.

Se celo češka socialdemokracija je v pre-
vrsti češka in šele potem socialistična. V tem
oziru je zelo sorodna po Hitlerju razbiti nem-
ški socialdemokraciji. Kaj se bo zdaj zgodilo
z ubogim českim delavstvom, ni težko uginiti.
Na zasedenem ozemlju so naciji takoj pričeli
graditi mučnilišna taborišča. In ker bo Hitler-
jev vpliv velik tudi v novi Cehoslovakiji kot
taki — če je bo sploh kaj ostalo — bo delavska
gibanje potlačeno po lastni buržvaziji tudi v
njej. V najboljsem slučaju bo imelo le toliko
"svobode" in "pravice" kolikor jih ima v najo-
fašističnih državah, na primer v Jugoslaviji.

Hitler je udaril po Cehoslovakiji iz dveh raz-
logov: iz gospodarskega in politično-vojaškega.
Prvi jo je hotel zdrobiti, ker je infamna ver-
sajska pogodba potisnila njeno zapadno mejo
že res; da sudetska pokrajina teži gospodarsko
na Češko in proti Podonavju, toda zmagoviti
imperialisti se pri postavljanju novih meja
Evrope na mirovni konferenci v Parizu niso
ozirali, kam ta ali druga pokrajina gravitira
gospodarsko. Nove meje so postavljali zgolj
z vidika, da gospodarsko, politično in predvsem
vojaško popolnoma ubijejo Nemčijo in njeno
zaveznico staro Avstrijo. Hitler se je tega za-
vedal in tudi že iz tega razloga hotel ubiti Če-
hoslovakijo — iz vojaško-političnega.

S tem je uničil zadnji vogal infamne ver-
sajske pogodbe. Poleg tega je tudi prišel do
ene najbogatejših pokrajin centralne Evrope.
Po monakovskem paktu bo Cehoslovakija izgo-
bila 90% steklarske in porcelanske industrije,
80% papirne in cementne produkcije, 70%
rudotopilne in elektrotehnične industrije, 75%
vsega premoga (s Tešnim vred) in re-
de, 60% kemične produkcije, nad polovico le-
ne industrije in seveda tudi svetovno znane
toplice, ki so Cehoslovakijo prinašale lepo vsoto
zunanje valute.

Nova Cehoslovakija bo torej ostala — če je
sploh kaj ostane — le agrarna država. Ista
nova bo morala graditi industrijo, kolikor bo
to sploh mogoče brez naravnega bogastva —
to premoga, rudnin, skrčenih gozdov itd. Postala
bo v resnici druga povojna Avstrija, katero pa
je Hitler že — "osvobodil".

(11-je na 3. strani.)

Pred dvajsetimi leti

(Iz Prosvete z dne 18. oktobra 1918)

Domače vesti. Iz vseh naših naselbin pri-
hajajo vesti o žrtvah španske bolezni.

Delavske vesti. V Chicagu je nastal konflikt
med družbo ulične železnice in njenimi na-
meščenci.

Svetovna vojna. Splošen umik nemške ar-
made z zapadne fronte. Revolucija na Češkem
in proklamacija Cehoslovške republike.

Sovjetska Rusija. Nov napad na Lenino, bil
pa je le ranjen. Nato je sledil nov ređi te-
ror v Moskvi.

(Dalje iz prve kolone.)

v sužnost. Diktator je poskrbel, da ima nje-
gova mladinska armada vse, kar potrebuje.
Fašistični diktatorji računajo z najnižjimi
človeškimi instinkti — divjaskimi instinkti.
pozabljajo pa, da mladina, ko odraste, izgubi
te instinkte. Fašistična mladinska masa je
zanestljiva le nekaj časa, ampak v tem času
lahko naredi nenadomestljivo škodo.

Harry L. Brown (levo) pomožni poljedelski tajnik, in Jesse W. Tapp, pomožni upravitelj usta-
nove AAA.

Vesti iz Jugoslavije

Vem v novomeško žensko bolnišnico

Novo mesto, 30. sept. — Ne-
maju presenečenje je davj do-
stojno upravnico osobe banovin-
ske ženske bolnišnice v Novem
mestu. Ko je okrog pol 7. zjutraj
prišla v upravno poslojpe
strednica Angela Dularjeva, da
prijavi svojo sestro, je našla v so-
sednji sobi, kjer stoji blagajna, vse v
velikem neredu. Sama težka bla-
gajna je bila spredaj odprta in
razmetana, pred njo je bil kup
pepla in žaganja.

Preplašena strednica je pohi-
tel v prednico in ji povedala, da
je bilo vlomljeno, ta je pa obve-
stila upravniko bolnišnice Ilca,
ki je takoj pohitel v upravno
poslojpe, kjer je imel kaj videti:
blagajna je bila okrog ključavni-
ke v višini 70 cm razbita in od-
prta. Vlomilca, ki sta bila naj-
bolj dva, kar je soditi po odtisih
njenih nog, ki so se poznali na li-
steh in v pepelu, sta pobrala
blagajne vse gotovino v zna-
si 11.320 din, dočim sta vred-
nostne papirje in hranilne knji-
žice v znesku 26.210 din, pu-
stili na miru. Prav tako se nista
dotaknili nekaterih drugih pred-
metov in pustila sta tudi na mi-
ru upravnikov suknjic. Izprva so
mislili, da sta vlomilca odneala
tudi depozit čeljske milarne
Habertus, ki je bil tam kot kav-
cija v obliki obveznice Vojne ško-
le. Naposled so kuverto z Vojno
blodo našli v kotu, kamor sta jo
zavrgla.

Vlomilca sta prišla v upravno
poslojpe skozi visoko pritlično
okno na ta način, da sta se vzpe-
la na obzide, nato razbila zu-
manje okno, potem pa se utrla ši-
po notranjega okna in se sple-
la v sobo, kjer je bila blagajna.
Najbrž je bil eden na straži,
drugi je pa medtem navrtal bla-
gajno s "svinjsko tavo." Pri svo-
jem poslu sta bila zelo previdna,
tudi pred vlomom sta se splazi-
la do gospodarskega poslojpa,
kjer sta spustila psa čuvaja z
verige. Pes se še do danes ni
vrnil. Nekateri bolnice, ki imajo
svoje tik uprave, so sicer slisale
strenket stekla, vendar se za to
niso dosti brigale. Vlomljeno je
moralo biti okrog 2. zjutraj, kaj-
ti okrog 1. je došel v upravno
sobo namestnik primarja dr.
Slavko Perko iz Celja, ki pa ni
ničesar sumljivega opazil. O
vlomu sta bili obveščeni tudi
banška uprava in policijska u-
prava v Ljubljani. Sodijo, da so
bili na delu isti vlomilci, ki so
pred dnevi skušali vlomiti v
neki urad.

Družinska žaloigra na Krupi

Posestnik Janez Ivanjšek na
Krupi je letos februarja izročil
svoje posestvo sinu Jožetu, ko
je bil ožen z Marijo Mucovo.
Na posestvu sta še ostala njegov
starejši sin Ivan in hčerka Ana,
pa jima je bil delež že izpla-
čan. Mladi gospodar Jože je mo-
ral aprila k vojakom, oče pa je
bil po Telovem umrl.

Tako je na posestvu ostala sa-
ma Marija s svakom Ivanom in
svakinjo Ano. Ivan se ni dosti
brigal za bratovo gospodarstvo,
povečini je bival pri svoji izvo-
ljenki na Krupi, s katero je i-
mel tri nezakonske otroke, četr-
ti pa je na poti. Kunal je jezo,
ker je oče izročil posestvo mlaj-
šemu bratu. Sovražil je svakinjo
Marijo in njegov srd se je še po-
večal, ko ga je posvarila, naj ne
prodaja iz gozda hrastov, ki se
ga nič ne tičejo. Nekoč mu je
tudi odklonila zahtevo po 140
din. Zaradi pomanjkanja doma-
nih delovnih moči na precej-
šnjem posestvu sta gospodinj-
va večkrat pomagala pri delu njen
brat Avgust Muc in sestra Ana.
Tako sta bila pri njej na delu
tudi dne 8. avgusta, ko je prišlo
naposled do usodnega prepira in
spopada, v katerem je padel
Ivan Ivanjšek.

Tisti dan je Ivan začel že ob
8. zjutraj popivati z dvema paj-
dama in je do popoldneva iz-
praznil kakšnih šest litrov vina.
Pijan je prišel na dom ter zgra-
nil mlado gospodinjko Marijo za
pisi in jo pritisnil k zidu, rekoč:
"To bo zdaj tvoja smrt!" Na

vpitje je pritekla v sobo Mariji-
na sestra Ana Mucova. Zavpila
je nad svakom: "Ali jo boš u-
bil?" Tada se je Ivan obrnil in
zagrozil: "Pa bom tebe tudi!"
Ana je zbežala iz sobe in pokli-
cala na pomoč svojega brata Av-
gusta, ki je blizu hiše pasel ko-
nje. Avgust je brž pognal ko-
nje v hlev, prihitel v sobo in
zavpil nad svakom Ivanom:
"Zan, mir!" In že sta se spr-
jela in sta se ruvala naprej na
postelji, nato na tleh, kamor sta
se zvalila. Avgust Muc se je o-
svobodil Ivanovih prijemov.
Skočil je v vežo in pograbil sek-
irjo. Dvakrat je udaril Ivana po
glavi, da se je ta zrušil mrtev
na tla.

To žalostno zadevo je zdaj pre-
sojal novomeški veliki senat.
Avgust Muc je priznal navedbe
v obtožnici, zagovarjal pa se je
s silobanom, ker da je Ivan šel
nad njega z odprtim nožem ter
grozil, da ubije njega in obe se-
stri, kar bi bil najbrž tudi sto-
ril. Sodna komisija je našla po-
kojnika ležečega poleg postelje.
Noge so bile obrnjene k zidu pro-
ti veži, glava je bila na drugem
koncu postelje, vse truplo pa je
ležalo tako, da ni bilo nasproti
vežnim vratom, temveč precej
stran za zidom. Sodna komisija
je sklepala, da je pokojnik pa-
del ob postelji in ne na vratih
kakor je trdil obtožene. Žalost-
ni družinski dogodek je močno
razburil ondotno prebivalstvo.
Veliki senat pod predsedstvom
Božidara Romiha je obsodil Av-
gusta Muca na štiri leta ječe.

Vprašanje nabave premoga

Dne 31. avgusta je bila v ge-
neralni direkciji državnih želez-
nic licitacija za nabavo 30.000
ton inozemskega premoga. Na
tej licitaciji so sodelovale samo
inozemске firme in je stavila
najnižjo ponudbo neka nemška
tvdka. Ze takrat smo izrazili
mišljenje, da uvoz premoga iz
inozemstva ni potreben, ker laho
naši domači premogovniki
povečajo svojo produkcijo. Sedaj
poročajo iz Beograda, da so na
pristojnih mestih znova proučili
to vprašanje. Izdana je bila od-
ločba, da se ta nabavka ne iz-
vrši in da se gornja količina pre-
moga za potrebe naših železnic
nabavi pri naših premogovnikih.

**Za varnost delavstva je pone-
kod slabo preskrbljeno.** V kam-
nolomu v Prijepolju v Srbiji je
predčasno eksplodirala mina.
Pet delavcev so skale pokopale
pod seboj. Enega delavca so re-
šili sodelavci z lastno življenjsko
nevarnostjo, ker so ga odkopa-
vali kljub prepovedi oblastev, ki
si niso upali trgati rešilne ak-
cije. Vzrok: pomanjkljivo stro-
kovno nadzorstvo.

Nafta v Medimurju. V Medi-
murju so vrelci nafte v Selnici
in Pekenici. Lansko leto so v
pol leta zajeli 240 ton surove
nafta, letos pa v istem času 508
ton.

Okrog 9 milijonov dinarjev
škodo so povzročile letošnje po-
vodnji Mure v Prekmurju. Re-

gulacija Mure je skrajno nujno
potrebna.

Hidriranje premoga v Kreki.
Po nemškem tisku posnemamo,
da se ustanovi v Nemčiji kon-
cern potrebne priprave za hidri-
ranje premoga.

**Polovična vozina za novopo-
ročence.** Novoporočenci imajo na
vseh železniških progah v Jugos-
laviji polovično vozino za en-
kratno potovanje. Ta ugodnost
velja 15 dni po poroki za dobo
enega meseca.

Polovična vozina je dovolilo
prometno ministrstvo za vsedr-
žavno obrtniško razstavo, ki se
bo vršila od 8. do 15. oktobra v
Beogradu.

**Kaj je zapustil umrl zagreb-
ski nadškof?** Umrl zagrebški
nadškof dr. Bauer, o katerem so
trdili, da je vse svoje imetje
sproti razdal, ni umrl ubog, To-
da največji del svojega premo-
ženja je zapustil svojemu na-
sledniku, dočim so sorodniki bolj
slabo odrezali. Seveda so se ne-
zadovoljni nad njimi spustili v
pravdo, da ovržejo testament,
všled česar je vsa stvar pri-
mala pred sodišče. Tu se je se-
daj razkilo, kaj vse je pokojni
nadškof, razen denarja, še za-
pustil. Med drugim tudi te-
stvari: srebrni pribor za 82 o-
seb, porcelanski servis z zlatim
robom za 60 oseb, 300 hl starega
in 100 hl novega vina ter 12 hl
žganja, vketenega v Zagrebu,
razen tega pa še na posvetu
Sopunica 100 hl vina in na po-
sestvu Vares breg 80 hl vina. Ni
čuda, ako je dediče obšla skomi-
na spricho tolikih dobrot.

Več uvozimo kot izvozimo

Letos smo uvozili za 324 mili-
jonov dinarjev blaga več kot pa
izvozili. Naša trgovska bilanca
za mesec avgust t. l. kaže, da
smo izvozili blaga za 461,9 mili-
jonov dinarjev, uvozili pa za
407,1 milijonov dinarjev, torej
je bila trgovska bilanca v av-
gustu za 54,8 milijonov dinarjev
aktivna.

Avgust je bil prvi aktivni me-
sec v naši zunanji trgovini v le-
tošnjem letu.

Skupno smo v letošnjem letu
izvozili za 3132,2 milijona dinar-
jev, uvozili pa za 3456 milijonov
dinarjev, torej smo za 323,8 mi-
lijonov dinarjev več uvozili kot
pa izvozili.

Lansko leto smo bili v istem
razdobju za 666 milijonov dinar-
jev aktivni, t. j. smo več izvo-
zili, kot pa uvozili.

Tekstilne tovarne krčijo obrate

Druge za drugo napovedujejo
tekstilne tovarne omejitve obra-
ta zaradi pomanjkanja surovin.
Prizadete so predvsem predilni-
ce. Predilnice so namreč uvažale
bombaž preko Hamburga. Ena
samo predilnica je zadnje dni
pričakovala dobavo 90 vagonov
bombaža, prispel pa ni niti en
vagon.

Vsled težav z nabavo surovin
bi bila naša industrija zelo pri-
zadeta, predvsem pa delavstvo,
ki, še predno je pričela vožnja,
plačuje zaplete. Ne izgleda, da
smo za take prilike zadostno pri-
pravljeni. Važne industrije bi
mogle imeti dovolj surovin na
razpolago in možnost, da jih do-
be takoj po drugi poti, ako bi
ena ne bila uporabna. Na po-
javljaj dajo misliti merodajnim kro-
gom, da ukrenejo potrebo.

Harry Hopkins (desno), načelnik federalne religije administracije, opazuje izdelke religijne de-
lavcev, katere je razstavil John Kovacs.

Narodne manjšine v evropskih državah

Narodno manjšinsko vpraša-
nje, ki je bilo zagrešeno z ver-
zajsko mirovno pogodbo, je po-
stalo pravo netivo za spore. Po
podatkih se nahajajo v večjem
številu narodne manjšine v teh
srednjeevropskih državah:

V Nemčiji (z Avstrijo): Pol-
jakov 1.100.000, Lužičkih Sr-
bov 160.000, Čehoslovakov 140-
000, Hrvatov in Slovencev 120-
000, Madžarov 18.000, Litvancev
600, Dancov 15.000, Frizov 8.000,
Židov 400.000.

V Italiji: Jugoslovani 600-
000, Nemci 250.000, Židovi
70.000.

V Franciji: Nemci 1.382.000,
Korzičani 291.000, Italijani
250.000, Židovi 240.000, Katalon-
ci 186.000, Baskov 100.000,
Flamci 200.000.

V Poljski: Rusini 4.200.000,
Židovi 3.200.000, Belorusi 1-
060.000, Nemci 1.059.000, Lit-
vancev 69.000, Rusov 56.000,
Čehoslovakov 31.000.

V Čehoslovaški (pred mona-
kovsko konferenco): Nemci 3-
231.688, Madžarov 691.923, Ro-
munov 549.169, Židovi 186.642,
Poljakov 81.737.

V Madžarski: Nemci 478-
630, Židovi 444.370, Čehoslova-
kov 107.736, Jugoslovani 60-
742, Romunov 16.221.

V Romuniji: Madžarov 1.388-
000, Židovi 822.000, Nemci 775-
000, Rusini 469.000, Rusov
324.000, Bolgarov 378.000, Tur-
kov 234.000, Jugoslovani 53-
000, Poljakov 35.000, Čehoslova-
kov 32.000.

V Jugoslaviji: Nemci 575-
000, Madžarov 460.000, Arnav-
tov 500.000, Romunov 280.000,
Turkov 175.000, Židovi 71.500,
Italijani 6.000.

Tedenski odmevi

(Nadaljevanje s 2. strani.)

In vse to je Hitler dobil brez
enega samega strela. Mnogi pra-
viijo, da je golim blufom, oziroma
da je bilo vse skupaj z obeh
strani, le blufanje. Mogoče. To-
da ta interpretacija dogodkov se
mi vidi preveč enostavna. Na
blufanje se "demokratski" im-
perialisti v Londonu in Parizu
res prav tako dobro razumejo ka-

kor fašistični imperialisti v Ber-
linu in Parizu.

Toda, kaj pa če bi pri tem
igrala vlogo tudi krščanska že-
lja angleške in francoske bur-
vazije, da se "spokori" radi in-
fame versajske pogodbe? Se-
veda na račun — Čehoslovaki-
je! Vsa Chamberlain in nje-
gova clivedenska kasta se že
več let dela — odkar je prišel
Hitler na krmilo, toda ne prej
napram demokratični Nemčiji
— kot da želi poravnati velike
krivice, ki so se ji zgodile z
versajsko pogodbo. (V zadnji
krizi je to željo javno kazala z
molitvami — za mir.) Prva
prilika, da opere kosmato vest,
se ji je ponudila v primeru Av-
strije, zadnjič pa še v večjem
obsegu v Čehoslovakiji.

In če je slednja bila dete ver-
sajske pogodbe, zakaj naj ne bi
tudi postala daritveno jagnje v
veliki igri evropskih imperi-
alistov, fašističnih in "demokra-
tskih"? Končno aristokracije
v Londonu in Parizu to nič ne
stane. Račun za njih grehe naj
plačajo drugi — Avstrijci, Čehi,
itd. itd.

Delavstvo na zapadu za enotnost

Unije CIO in ADF pozdravile Tobinovo stališče

San Francisco. — (FP) —
Plediranje Daniela Tobina na
konvenciji Ameriške delavske fe-
deracije v Houstonu, Tex., za po-
ravnavo konflikta med CIO in
federacijo, je tukaj v obeh de-
lavskih taborih dobilo odmev.

Centralni delavski svet (ADF)
in unija pristanišč in skladiš-
čnih delavcev (CIO) sta takoj
Tobinu brzojavno sporočila, da
podpirata njegovo stališče. De-
lavski svet ADF je tudi instrui-
ral svojega delegata, naj "oja-
či" in podpira Tobinovo stališče,
unija CIO pa je predsedniku vo-
zniške unije, ki je največja v fe-
deraciji, brzojavila: "Članstvo o-
beh delavskih skupin, CIO in
ADF, zasleduje konvencijo ADF
in pričakuje od vas, da boste
zmagali s svojim programom za
enotnost."

Tobin ni zmagal v Houstonu,
ker je konvencija ADF pod po-
polno dominacijo Greena in nje-
gove reakcionarne klike. Spreje-
la je soglasno poročilo resolucij-
skega odseka glede izjavljenih
mirovnih pogajanj. To poročilo
silovito krtači Lewisa in Hill-
mana. Slednjega imenuje "Ma-
chiavellija", o Lewisu pa pravi,
da mora prej zapustiti CIO pre-
dno bo mogoče združenje.

Tobin je potem na pritisk
Greena in drugih popolnoma ka-
pituliral. Glasoval je za poročilo
resolucijskega odseka s pridrž-
kom, da upa, da s tem niso za-
prta vrata mirovnim pogajanj-
jam. Ker mu Green ni odgovoril,
je Tobin rekel, da smatra njegov
molk kot pritrdilo.

Prav to poročilo je izzvalo Le-
wisa, da je rekel reporterjem, da
je pripravljen takoj odstopiti od
vodstva CIO, če je tudi Green
pripravljen odložiti predsedni-
stvo ADF. Green mu je odgovoril
z vitriolnim napadom.

Najzanimivejše dnevne de-
lavске vesti so v dnevniku "Pro-
sveti." Ali jih čitate vanj dan?

Uspehi moderne kirurgije

Ni še dolgo tega, kar so ope-
racije možganov smatrali za ze-
lo tvegano reč. Moderna kirur-
gija pa se je izkazala že v ne-
šteti primerih možganskih ope-
racij in pri tem je bilo mogoče
ugotoviti, da ljudje, ki so imeli
omehčane možgane ali ki so jim
del možganov odstranili, nika-
r niso v vseh primerih izgubili
sposobnosti za mišljenje, govor-
jenje in samostojno nastopanje.

Specialist za možganske ope-
racije dr. Ennmoser poroča o
primerih, da so imeli ljudje po-
polnoma omehčane možgane ali
pa zelo hudo ranjene, pa niso iz-
gubili zavesti in ni bilo na njih
opaziti tudi nobene posebne spre-
membe. Prof. dr. Schlaich pravi,
da je obravnaval najmanj dvas-
et primerov težkih možganskih
poškodb, pri katerih je pacien-
tom odvzel po cele žilice možgan-
ske mase, pa niso izgubili inte-
ligence in svoje osebnosti. Pre-
senetljivo dejstvo, da je mogoče
odstraniti neke dele možganov,
ne da bi se pokazale kakšne
kvarne posledice, govori za to,
da so posidni deli možganov v
medsebojni zvezi in prevzame
drug del avtomatično naloge ne-
kega dela, ki je obolel ali ki so
ga odstranili. Vsekakor nas iz-
kušnja uči, da ostane človek laho
živ in zdrav tudi brez dela
možganov. Posledica nekaterih
možganskih operacij je bila če-
sto celo odzdravitev celotnega psi-
hotehničnega aparata. Pri neki
ženski, ki je obolela za oteklino v
možganih in ki se je bilo zanjo
bati, da bo umrla ali pa zapadla
omračitvi uma, so izvršili ope-
racijo, pri kateri so ji izrezali po-
lovico možganov. Ostala je zdra-
va telesno in duševno! Kirurg
dr. Spafford, član Ameriške psi-
hiatrične družbe, ki je to ope-
racijo izvedel, si je bil na jas-
nem, da odstranjuje pacienti
važna "mišlena središča". Postop-
al je zato posebno previdno in
se je trudil, da bi od vseh od-
stranjenih delov pustil vsaj ne-
ki ostanek, v kolikor je bilo to
zavoljo obolenja sploh mogoče.
Operacija pa mu ni samo popol-
noma uspela, temveč je imela ce-
lo za posledico, da je pacientka
čez nekaj časa pokazala prese-
netljivo živahnost v duhovni
področjih.

Kako čudežno si zna narava v
človeškem organizmu pogostoma
sama pomagati, nam kaže drug
primer možganske operacije, ki
so jo izvršili v bolnišnici v Pad-
dingtonu na Angleškem. Neki
bivši bojvnik je bil dobl v vo-
jnem času strel v glavo in menil
si, da je bila krogla vendarle
prodrla v možgane in v njih v
teku let dobesedno romala sem
in tja. Pot, ki jo je krogla pri-
tem opraviila, je bila popolnoma
ceva, ki jo je bilo mogoče pri se-
ciranju izrezati.

Mnogi raziskovalci so danes
prepričani, da možgani niso se-
dež duševnosti, temveč le sekun-
daren organ, ki ga vodi in mu
daje moč drugi vir sile. Prof. dr.
Schmick pravi k temu:

Vse govori za to, da možga-
nov ne smemo smatrati za tisti
organ v telesu, ki sam predsta-
vija tako zvano duševno življe-
nje človeka in to življenje u-
stvarja. Smatrati je ta organ le
za pomočnika nekega drugega e-
lementa, ki je na fizičen način
neranjiv in ki more tega pomoč-

Glasovi iz naselbin

(Nadaljevanje s 2. strani.)

Slavnost je bila prvovrstna. Pro-
gram je vzorno vodil društveni
predsednik J. Sire; Govornikov
je bilo več. Vsi so stvarno spodbu-
ljali k delavski solidarnosti in
za povečanje odraslega mla-
dinskega oddelka SNPJ. Glavni
govornik je bil gl. tajnik jedno-
te F. A. Vider, ki je v obeh je-
zikih vzpodbujal mlajšo genera-
cijo ter ji tolmačil koristi jedno-
te za posameznika in vae član-
stvo. Udeležba je bila ogromna.
To je jasen dokaz, da se naši
strinjajo s avobodno mislijo in
enakovrstnostjo. Občinstvo je
bilo veselo razpoloženo in vsa-
kdo je odnesel lepe vtise.

Potem sem obiskala ožje go-
rodnike v White Valleyju, Cen-
terju in Universalu. Delavski po-
ložaj je vse splošno slab. Mnogo
je močnih, mladih fantov, ki ne
morejo dobiti dela. Toda če ga
kdo dobi, je to z velikim trudom
in stroški za pota. Priletnim mo-
žakarjem pa je brez uspeha ho-
diti za delom. Povsod slišijo sta-
ro pesem: da starejši delavci ne
potrebujemo, ker je še mla-
dih preveč.

Na splošno so slovenske na-
selbine v Pennsylvaniji napre-
dne. V vsaki večji naselbini ima-
jo razne klube in seveda druš-
tva, ki delujejo na vseh poljih
v dobiti medznanja delavca. Vsa
čast jim za njih trud. V Moon
Runu, kakor tudi po ne-
katerih drugih naselbinah, ima-
jo gospodinjaki klub. Ti klubi
so zelo koristne ustanove za vsa-
ko naselbino, posebno pa še tam,
kjer imajo slovenske domove.
Njih članice skrbijo pri vsaki
domovni prireditvi za kuhinjo, ka-
kor tudi čistijo in skrbijo za ku-
hinjsko opremo in prostore. Go-
lijo tudi lepo idejo, da za časa
bolezni ali smrti nudijo prvo
pomoč, kar je neprecenljive
vrednosti za članice in njih dru-
žine.

Vse to sem videla na lastne
oči za časa mamine bolezni.
Vsem skupaj se priščno zahva-
lujem za vso potrebo in na-
klonjenost, prav tako za števil-
ne obiske, ki ste jih izkazali od
blizu in daleč moji materi za ča-
sa njene bolezni. Hvala tudi pri-
jatelji Apoloniji Homez iz Cle-
velanda, kakor tudi družinam J.
Skerl v Centerju, Drus in Bortol-
le v Midwayju in mrs. Klari Aubel
v Prestu za pomoč. Tudi s
"očetu" Prosvete A. Zidan-
skom sem se večkrat srečala. On
je še prava slovenska korenina
in vestno vrši svojo nalogo kot
zastopnik Prosvete. — Ker se
je dopis že zavlekel, naj končam.
Vsem, s katerimi sem se srečala,
se zahvaljujem za potrebo in
prijaznost.

Mary Homez, 335

Angleški kralj obišče Ameriko?

London, 17. okt. — Daily He-
rald piše, da bo angleški kralj o-
biskal Ameriko po končani ka-
nadski turi prihodnjega pomlad.
Tri dni bo prebil v Bell Hihi kot
gost predsednika Roosevelta in
obiskal bo Washingtonov grob
na Mount Vernonu.

Washington, D. C., 17. okt. —
Predstavniki državnega depart-
menta so izjavili, da niso preje-
li nobenega poročila, da name-
rava angleški kralj obiskati
Združene države prihodnjega po-
mlad.

Litvinska odpravi vojaško vlado

Kovno, Litvinska, 17. okt. —
Parlament je v načelu odobril
dva zakonska načrta glede za-
ščite države, ki v bistvu pomeni-
ta odpravo vojaške vlade, ki je
prišla na krmilo po puču l. 1926.
Načrta dajeta notranjemu mi-
nistru in vrnemu Melela isto
oblast, ki so jo doslej imeli ge-
nerali.

nika uporabljati še potem, če o-
stane uporaben samo še v poed-
nih delih ali celo samo v sledo-
vih. Po vsem tem človeški mož-
gani ne morejo biti samostojen
organ, temveč samo oporišče za
poseganje nekega bistva, ki je
popolnoma različno od prave ma-
terije.

Kandid ali optimizem

POSLOVENIL OTON ZUPANČIĆ
UVOD NAPISAL STANKO LEBEN

VOLTAIRE
The one was fire and fickleness, a child,
Most mutable in wishes, but in mind
A wit as various—gay, grave, sage or wild,—
Historian, bard, philosopher combined;
He multiplied himself among mankind
The Proteus of their talents but his own
Breathed most in ridicule,—which, as the wind,
Blew where it listed, laying all things prone,
Now to overthrow a fool, and now to shake a throne.
(Byron, Childs Harold, I, 106.)

CLOVEK
Ce vas prime želja, da bi se dokopali do zadnje tajne Voltairejevega življenja, pa si ga ogledujete na znanih slikah in risbah, bodisi da ga je kot mladega človeka upodobil Largilliere, da ga slika kot že slavnega moža ter brezhibnega in gladnega dvorjana La Tour, ali da ga riše kot starca filozofa z nasmeškom satanske ironije krog ust in v očeh Vincent, vedno do neumljivosti preseneča izredno nasprotje med zunanjim pojavom tega človeka in med neugnanjo življenjsko silo, ki jo oživlja ta okostnjak. Sama kost ga je in koža, lica globoka udrtina, nos velik in orlovski, usta dolga in globoko zarezana, ličnice skoraj gole pod tanko pergamentno mršave kožo. Ni čuda, da je skrajno rahlega zdravlja, telesno slaboten, neseštokrat bolan, tožek neprestano nad to ali drugo slabostjo. Od mladih nog do pozne starosti je njegovo telesno življenje ena sama dolga veriga raznih boleznih, resničnih ali umišljenih. In ta slabotni človek, o katerem so že ob rojstvu trdili, da ne bo učkal naslednjega dne, tako medlo je brlela lučka novorojenega življenja, izpolnjuje s svojim bojnim imenom — Voltaire — skoro vse osemnajsto stoletje, od smrti Ludovika XIV. pa tja do prve zore velike revolucije. Vse osemnajsto stoletje, pa če ga vzamete od katerekoli strani, vam ponavlja ime Voltaire, kakor da se v teku vsega stoletja ni pripetilo nič brez vednosti in sodelovanja tega človeka. Morda je njegova zadnja, obudovanja vredna skrivnost prav v tej življenjski gorčnosti, ki kakor vedno naraščajoč hudournik zajema vse in se celo kot veletoč ne umiri. Malo jih je, ki bi bili živeli burnejše življenje kakor Voltaire. Preprost meščanski sin si z osebno energijo pribori večmilijonsko premoženje, ki mu, šestdesetletniku, dovoljuje, da kot kralj živi na svojih posestvih, odkoder vladi, kraljem, ministrom, cerkvi in policiji v brk vlada in vodi vse javno mnenje tedanje Francije in Evrope.

Dvakrat ga zapro v proslulo Bastiljo, prognanstva so na dnevnem redu, vmes vratloma finančna podjetja, pa zopet zasledodovanja in neprestana vznemirjenja ter preplahi, in znova naklonjenost dvorja in kraljeva milost, razkošno življenje dvorjana, vabila na tuje dvore, potovanja v Anglijo, na Holandsko in v Nemčijo. Noben literat ni živel tako burno, tako vsestransko kakor Voltaire. Kajti Voltaire je literat do mozga. Kljub skrajno vzvalovanemu življenju, ki bi bilo že samo po sebi izpolnilo deset drugih usod, je pisal in napisal toliko, kolikor nihče drugi pred njim: njegova zbrana dela obsegajo petdeset velikih zvezkov, izmed katerih šteje vsak nad tisoč strani. Če si živo predstavljamo samo energijo, potrebno za dovršitev toliko dela, moramo priznati, da je Voltaire kot življenjski pojav, kot sila, kot neugnana gorečnost v izživljanju izreden pojav. Zato je tudi nemožne, do dna zajeti v kratkem orisu vse strani tega protejskega življenja in dela.

Voltairejevo pravo ime je Francois-Marie Arouet. Oče Francois Arouet je bil notar, pozneje pa neke vrste računski uradnik v Parizu. Imel je pet otrok, izmed katerih je bil Voltaire, ki se je rodil v Parizu 21. novembra 1694., najmlajši. Marsikatera poteza v Voltairejevem življenju — njegovo brezmejno častihlepije in neukrotljivo stremljenje, dokopati se do najvišjih mest za vsako ceno — bi ostala nerazumljiva, če ne bi zadostno upoštevali socialne plasti, iz katere je izšel in sredi katere je prebil svojo mladost. Vso državno oblast, vse najvišje službe in najmašnejše dohodke si je takrat delilo med seboj plemstvo, ki se je delilo na posvetno: kralj, principi, baroni, markizi itd., ter na cerkveno: kardinali, škofje, dvorna duhovščina in cela vrsta abejev plemiškega pokolenja, ki so vlekli najraznejše dohodke brez posebnega dela. Tretji stan, meščanstvo, na katerega ramah je slonelo vse delo, ki je polnil najraznejše podrejene urade in se bavil s trgovino, se je prav v času, ko se je pojavil Voltaire, začel zavestno svoje važnosti in potrebnosti; zato začelja meščanstvo že koncem sedemnajstega stoletja izpodbijati privilegije, ki jih daje rojstvo, in stremi za izenačenjem svojega položaja s položajem plemstva.

Vendar v tej dobi meščanstvo še ni revolucionarno. Ni mu do uničenja plemstva, marveč bi le hotelo biti socialno enakovredno z njim. Hoče, da osebna zasluga, delo in bogastvo, ki je posledica obojega, velja prav toliko, kolikor plemstvo po rodu. Zato se hoče vsak meščan, ki uspe, popleniti ali popleniti vsaj svoje potomstvo. Po mnenju takratnega meščanstva, marljivega in žilavega, ostane podrejen meščan le tisti, ki je nesposoben ali neumen. Taka stremljenja so imela za posledico, da so se člani meščanske plasti vedno pogostje vrivali v plemiške vrste in da v začetku osemnajstega stoletja že ni več držala stroga ločitev v socialne kaste. Uradniki so kljub naredbam opušali svoje črne talarje, hodili v gledališče in se začeli obnašati kakor dvorjani. Zdravniki in trgovci posnemajo v obleki, vedenju in govorici člane odlične plemiške družbe. Vodilo načelo meščanstva je bilo, da se je meščanstva treba otresti in da bo v tem gotovo uspel oni ki je dovolj nadarjen, podvzet in delaven, da bo znal kakorkoli izkoristiti svoje naravne darove ter slabost in nesposobnost vladajočih plasti. Voltaire, po naravi častihlepen in izredno nadarjen, je sledil vsaj splošnega naravnih politiki svoje socialne plasti z vsem ognjem svoje mladosti in je tudi uspel.

Ko mu je bilo deset let, ga je dal oče v vzgojo jezuitom v kolegiju Louis-le-Grand, kjer je ostal do šestnajstega leta. Ta vzgoja v jezuitskem kolegiju je pustila v njegovem značaju neizbrisne sledove. Radi takratnih sporov med jezuiti in fanjenisti so jezuiti iz mržnje do fanjenistov v svojih šolah poudarjali in polagali važnost predvsem na formalno izobrazbo. Bili so tenkočutni retoriki in izvrstni humanisti ter so se iz sovražnosti do fanjenistov, ki so polagali važnost predvsem na moralno in pobožno življenje, bolj prizadevali, da bi izoblikovali v učencih dober okus v smislu starih klasikov, kakor pobožnost. Zato v šestih letih, ki jih je prebil Voltaire v njihovem okrilju, nismo mogli ali znali zbuditi v svojem učencu najmanjših nastavkov za gorečo pobožnost in se jim niti ni posrečilo opremiti ga s solidno moraljo. Pač pa so ga vsega prepeljili s svojim za nas ozkostrnim nazorom o dobrem okusu, ki se ga Voltaire ni iznebil vse svoje življenje. Tako močan je bil vpliv teh vzgojiteljev Družbe Jezusove, da se jih je Voltaire vse svoje življenje spominjal s spoštovanjem in hvaležnostjo.

Voltaireju je bil krstni boter abe de Chateaufort. Ta ga je uvedel v družbo slavne kurtizane Ninone de Lenclos, ki ji je mladi fantalin, poln duhovitosti in porednosti, tolikanj ugajal, da mu je celo v oporoki zapustila tisoč tolarjev za nabavo knjig.

(Dolje prihodnjak.)
koj spoznal kraj. O, ti nesrečni Velušček! Vino je pripravljeno, rib ne znajo pripravljati; da je morje lepo, za to nisem šele tebe potreboval; o kaki udobnosti, na katero je Slovenec le navajen, niti sledu! Vse, kar je toliko let hvallil, vse za nič. Glavno pa je pozabil, pravi, edini biser Murterja in v mogoče vse Dalmacije: Slanica.

blešči in imaš vtis, da hodiš po velikih, zlati zavasi iz samih čipk ter se vedno bojiš, da se ti ne bo noga ujela v zlatih nitih. In glavno pesek. Tako finega, mehkega, čistega peska nisem našel nikjer na Jadranu, od Riminija preko Lida, Gradeža, Grižana, Opatije, Crikvenice, Makarske do Ulcinja. Z eno besedo: biser. O Slanici boste še slišali, ima bodočnost.

Z menoj je dopotoval Slavko Godnič iz Zagreba z družino, spoznal sem ga že na parniku. Saj pravim: Dalmacija.

Prvi večer smo sedeli pri preparjenem dalmatincu in slabo pripravljeni ribi in jaz sem ugribal, ali naj pobrem šila in kopta in grem. Ne, Slanica me je očarala, ostanem. Kupil si bom led in citrone, počakal bom, da pride Sirk. On ni zastoj naš najboljši marinist: ne zna samo slikati morja kakor malokdo v Evropi, ampak zna tudi pripravljati ribe.

S tem trdnim sklepom sem se okrog desete zvečer poslovil. Topel večer, nenavadno postelja. Odprto okno, daljno šumenje morja, premnogi vtisi dneva, razni načrti za bližnje dni mi niso dali takoj zaspati. Naposled sem le zadremal. Mogla je biti enajsta ura.

Naenkrat se zgrozim, kar ponkoni me je vrglo v postelji: pod menoj je donela pod odprtim oknom glasna serenada krepkoplučnega magarca: I-a, i-a, i-a! "Bože mili, kud sam zašol!" sem pel s Preradovićem. A takoj je moja zdrava slovenska narava premagala hrvaško obeležje in začel sem krepko preklinjati. Končala sva skupno, magarac svoj "i-a", jaz svoje hudicanje.

Vlezel sem se, a takoj me je spet dvignilo: kakih dvajset korakov naprej se je javil drug magarac. Krepko je odpel svojo serenado. Jaz sem ležal na hrbtu, široko odprti oči, brez kletvin, brez protesta, obupno vdan. Tako mi je bilo, kakor mora biti tam kje v Indiji ubogi gazeli, ki jo hipnotizira močnata boja constrictor. Čim je drugi magarac končal, se je bolj daleč oglašil tretji, potem četrti, peti, šesti in tako dalje. Murter ima kakih 2000 duš, hiše so vse ob eni ulici, ki je dolga približno kilometer. V vsaki hiši kraljuje magarac kot edina domača žival.

Okrog polnoči je tam daleč, daleč zamolklo odpel zadnji magarac svojo himno, — "potem pa vse tiho je bilo". Kljub nitem že davno več. Kaj pomagata kletvina in jeza proti višji sili! Toda Slovenci imamo — kakor Čehi — to posebno lastnost, da se tako hitro ne vdamo. Začel sem misliti, kako bi si pomagal. Najbolj enostavno bi bilo: prož, magarci domov! Ne, to je nemogoče: Slanica, Slanica!

Kot študent sem nekoč zastupil sosedovega petelina, ki me je pregledoval budil. V Ilirski Bistrici sem naznanil orožnikom kosa, ki je vsako jutro ob štirih žvižgal pesem: "Ven z njimi, ven z njimi, nečemo jih več." — Spoznal sem takoj, da s takimi stvarmi tu ne bom nič opravil. Kaj je en nedolžen petelin ali kos proti celi armadi murterinskih magarcev? Petelina sem lahko plačal, kosa so aretirali, jaz sem imel še zadoščenje, da so se moji prijatelji smejali; toda tu sedaj: Ali smem jaz, družinski oče, lahkomišno plačevati mrhe dalmatinskih magarcev? — Mogoče bi se jutri pritožil. Eh, brate, kako se glasi tisti hrvatski pregovor: "Bog visoko — — — Bodimo pravični: v Dalmaciji še vse težje pritožbe, tičoč se tujskega prometa, ne zaležejo!"

S silo torej ni nič, z zakoni-tim postopkom tudi nič. Mogoče z zvijačo. Pisal bom kakemu prijatelju veterinarju, ali je kako sredstvo, po katerem bi magarci postali otožni, melanholični, tihi. Lepo, ampak trajalo bo celo večnost, preden dobim odgovor. In če sredstvo ne zaleže? Če mi magarci začnejo tuliti kakke milo-sentimentalne, ki me bodo spominjale na našo slovensko mladino, ko tuli, pardon, poje take a la: "Ein spanischer Tango?" Potem bom imel dvojno jezo: dalmatinske magarce in slovensko mladino!

Ne ne! — Proč pa ne grem. — Slanica! — Dobro veš, dragi čitatelj: kjer ne pomaga ne sila,

Dunajski kardinal Innitzer, ki je bil lahko ranjen, ko so naciji navalili na njegovo palačo.

ne zakon, ne zvijača, tam postane človek filozof. Zato pri nas Slovincih filozofija tako cvete. Začel sem razmišljati, kako sem si drugače kdaj v življenju filozofsko pomagal. Vzemimo naše kovance po 25 para. Ni ga bolj antipatičnega denarja. Se berač ga noče. (Naši berači niso kar tako.) Težak je, napolni ti denarnico, neprestano ga oddajaš za dinar ali za kovanec 10 dinarjev, tako da prideš na sum, da hočeš goljufati. Jaz si poniam tak, da kovanec po 25 par devam v poseben, zapuščen predal; 25 par samo na sebi ni nič, ko se jih pa nabere par kilogramov, si lahko kupiš kravato, ali celo liter finega slovenskega piva. — Ali vzemimo drugo nevšečnost: sediš pri brivcu, nestrno, čas smatraš za izgubljen, posebno še, če brivec pri tem govori o visoki politiki. Jaz pa uživam, ko imam brado pod brivčev roko: štejem, kolikokrat potegne z britvijo. Dragi čitatelj, poizkusi, čudil se boš. Ne bom ti povedal; koliko znaša povprečno število potegljanjev, ker bi mi ne verjel. Poizkusi! Prej pa si doma prečni, koliko bi jih moglo biti. Zijal boš, ko boš štel potegljanje "na terenu". In tako imam jaz tiho, plemenito tekmo med brivci v Celju, v Ljubljani, v Zagrebu in drugod, kjer jim pride moja brada pod nož. Štejem, kdo me obrije z najmanj potegljanji. Rekord ima zdaj neki brivec na Zrinjevcu v Zagrebu. Da, da, bratje Hrvati: v politiki ga lomijo, ampak brivci pa so!

Stoj! Padla je beseda "rekord". Evo rešitve, evo zabave! Štel bom, kateri magarac bo daljše potegnil, kateri bo zatrobel najvišje število "i-a". Štel bom danes, štel bom jutri, vsak dan, in beležil rekorde.

Dolgo je bilo to premišljevanje, jutro se je začelo svitati. Kakor da bi magarci samo čakali, da pridem do primernega zaključka, se je tedaj oglašil moj sosed pod oknom — zdi se, da je bil župan med magarci — in je zapel svojo jutranjo davorijo. Nič več jeze, nič nisem kletel, ampak veselo, sproščeno sem štel in štel. Enajst. Že se oglašil sosed. Bravo, ta je potegnil: Petnajst. Tretji je bolj slabih pljuč: devet. In tako je šla vesela jutranja pesem po Murterju, jaz sem štel pa štel. Rekord je odnesel tam eden na sredi s sedemnajstimi "i-a". Zadovoljno sem se obrnil na drugo uho in mirno zaspal. Mislim, da Owens ni tako sladko spal, ko je v Berlinu odnesel tri zlate kolajne.

Ob osmih zjutraj sva se srečala na Slanici z Godničem. Bil je neprespan in takoj je začel:

Dr. Hu Shik, nov kitajski poslanik v Washingtonu.

blizini mogočna muterinska himna: "i-a". Kakor na ukaz smo utihnili in soglasno štelili. Nekega večera je pri skupnem štetju padel rekord: Sedem in dvajset. Navdaje je bilo tako veliko, da moral gostilničar drugi dan v Tjesno po novo vino.

Ko sva se z Godničem vračala iz Dalmacije v Evropo, sva našel s seboj ponosen rekord 29 "i-a". Čez teden se je vračal Sirk in se mimogrede ustavil v Zagrebu. Tedaj sem iz Zagreba prejel naslednjo brzojavko: "Sirk prinese nov rekord 33 it. Godnič."

Vesel sem bil tega rekorda, še bolj vesel dejstva, da se ne de v današnjih pustih časih človek, kateremu ni žal 10 dinarjev za nedolžno šalo. Ravno sem bil pisal Godniču in mu izrazil to svoje zadoščenje, ko se oglašil Sirk pri meni in mi pokaže brzojavko iz Murterja: "Rekord nemomašen. Nabrojio danas 44. Pukovnik R."

Pukovnika R. ne poznam. To je prišel za menoj in veselo nadaljeval naš lov po rekordih. Omenjeni brzojavki sta ena pomeni, druga pri Sirku. Kdor ne verjame, se lahko prepriča. S tem je moja dalmatinska zgodba končana. Naučila me je, kako se z lahkoto premaga o slovske riganje in pri tem najde še imenitna zabava. Mogoče me bo ta pridobitev koristna tudi drugod. Če ne, pa prihodnje leto zopet v Dalmaciji.

SLOVENSKA NARODNA PODPORNICA
izdaja svoje publikacije in je posebno list Prosveta za koristilier potrebno agitacijo svojih društev in članstva in za propagando svojih idej. Nikakor pa ne za propagando drugih podpornih organizacij. Vsaka organizacija ima običajno svoje glasilo. Torej agitatorični dopis in naznanila drugih podpornih organizacij in njih društev naj se ne pošiljajo listu Prosveta.

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 11. rodne konvencije se lahko naroči na list Prosveta in prišteje eden, dva, tri, štiri ali pet članov iz ene družine ali eni naročnik. List Prosveta stane za vse enako, za člano ali nečlano \$6.00 za eno letno naročnino. Ker pa člani še plačajo pri anketah \$1.25 za tednik, se jim to prišteje k naročnini. Torej sedaj ni varoka, reči, da je list predrag za člano S.N.P.J. List Prosveta je vsa lastnina in gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan. Cena listu Prosveta je:

Za Zdrav. države in Kanado.	Za Člone in Chicago
1 tednik in.....	1 tednik in.....
2 tednika in.....	2 tednika in.....
3 tednike in.....	3 tednike in.....
4 tednike in.....	4 tednike in.....
5 tednikov in.....	5 tednikov in.....

Ispolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pisnu in si naročite Prosveto, list, ki je vaš lastnina.
Pojasnilo:—Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član S.N.P.J., ali če se preseli proč od družine in bo zahvaloval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo smisliti datum za to vsoto naročnika.

PROSVETA, S.N.P.J., 2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.
Priloženo pošiljam naročnino za list Prosveto vsote \$.....

1) Ime.....
2) Naslov.....
3) Ustavite tednik in ga pripilite k moji naročnini od sledečih članov moje družine:
4).....
5).....
6).....
Mesto.....
Nov naročnik.....

TISKARNA S.N.P.J.

SPREJEMA VSA
v tiskarsko obrt spadajoča dela
Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovanskem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih
VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P.J., DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI
Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne.—Cene smerne, enako delo prve vrste
Pišite po informacije na naslov:
SNPJ PRINTER
2657-59 SO. LAWNDALE AVENUE
Tel. Rockwell 4904
CHICAGO, ILLINOIS